

КОМПОНЕНТИ СИСТЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДУНІВЕРСИТЕТУ З УПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИКУ РОБОТИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одне з найважливіших завдань нашого часу – реформування системи освіти. Інструментом реформування є, насамперед, інноваційна діяльність на всіх рівнях освіти, що розглядається як процес внесення якісно нових елементів. Структура інноваційної діяльності містить у собі, по-перше, розробку нової технології, а по-друге, поширення новації, тобто розповсюдження, освоєння, впровадження та використання. Повноцінне впровадження педагогічним університетом інноваційних технологій у загальноосвітні школи неможливе без створення системи діяльності університету з цього напрямку роботи. Аналіз реальної педагогічної практики свідчить, що впровадження нових технологій у навчально-виховний процес школи здійснюється педагогічними університетами хаотично, зазвичай не враховуючи всі складові перебігу інноваційних процесів. Педагогічні колективи шкіл часто самостійно обирають технологію для впровадження та застосовують її до навчально-виховного процесу без наукового супроводу. Крім того, на сучасному етапі розвитку педагогіки в пресі є дуже багато інформації на тему нових технологій, що, з одного боку, дає можливість вчителям-практикам вивчати проблему всебічно, а з другого боку, існує ймовірність загубити в інформаційному потоці концептуальні положення тієї чи іншої інновації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Сьогодні у педагогіці з'явилася низка досліджень з питань педагогічної інноватики. Серед напрямів досліджень, що розробляються вітчизняними та зарубіжними науковцями, виокремимо такі: філософські засади інноваційної діяльності (Н.Борецька, А.Кальянов); обґрунтування структури, змісту та результатів інноваційної діяльності в освіті (В.Паламарчук, І.Підласий, В.Пінчук, М.Поташник, А.Пригожин, О.Саранов, О.Хомерики, А.Хуторський, Н.Юсуфбекова та ін.); експертиза, оцінювання та відбір освітніх нововведень, моніторинг інноваційних освітніх процесів (О.Абдулліна, Л.Буркова, Л.Даниленко, О.Орлов та ін.); розробка методологічних основ становлення інноваційних закладів освіти й удосконалення системи управління ними (В.Докучаєва, О.Киричук, Н.Федорова та ін.); теоретико-методологічні основи підготовки вчителів до інноваційної діяльності (К.Ангеловські, Н.Клокар, О.Козлова, К.Макагон, Ю.Максимов, Л.Подимова, Т.Поніманська, М.Поташник та ін.).

Найбільш численну групу складають дослідження вчених, в яких висвітлено проблеми розробки й обґрунтування нових технологій навчання та виховання. Цьому присвячені напрацювання О.Г.Козлової (про технологічний компонент інноваційної діяльності вчителя); Н.В.Клюніної (інноваційні елементи в сучасних технологіях навчання іноземної мови); О.В.Химинець, В.В.Химинець (психолого-педагогічні основи запровадження інноваційних технологій у сучасній школі); Ю.В.Бондарчук, Г.С.Юзбашева, В.Т.Христенко, Л.М.Балабанові, А.Фурмана (інноваційні технології в навчальному процесі); А.С.Нісімчука, В.Д.Базилевич, М.І.Поночовного (сучасні інноваційні технології в навчально-виховному процесі вузу як концептуальна основа підготовки спеціаліста); С.Ю.Мариньчак (аналіз ефективності інноваційних підходів у системі вузівського навчання); Д.Ф.Крюкової (проблема пошуку принципів побудови інноваційних технологій); В.К.Маригодова, А.А.Слободанюк (комплекс інноваційних технологій у формуванні професійно-творчої особистості фахівця); Н.Г.Комаренко, Л.Г.Таланової, О.С.Цюкур (інноваційні технології формування професіоналізму майбутніх вчителів в умовах педагогічного вузу); І.Н.Авдєєвої, Л.М.Гури, М.І.Лапенко (деякі аспекти організаційного та методичного забезпечення педагогічних інновацій).

Проте найбільшу увагу ми приділяємо аналізу досліджень, присвячених впровадженню нових технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. Питання сформованості відношень “наука – практика” цікавили радянських педагогів, цією проблемою займалися В.І.Бондар, К.Н.Волков, В.Є.Гмурман, С.М.Годнік, В.І.Журавльов, П.І.Карташов, В.В.Краєвський, М.Ю.Красовицький, М.І.Махмутов та ін. Роботи цих вчених носять фундаментальний характер, тому їх доробки ми будемо вважати базовими для розуміння сутності впровадження. Водночас, характер і зміст сучасної інноваційної діяльності унеможливили застосування багатьох наукових розробок, що не відповідають реаліям сьогодення. Зараз вітчизняні та зарубіжні науковці переосмислюють сутність та зміст упровадження, розробляють механізм трансформації наукової думки у практику роботи загальноосвітньої школи. Цими питаннями займаються О.М.Галус, Г.Євдошенко, І.П.Жерносек і В.З.Колібабчук, Л.Я.Набока, О.В.Попова, Л.І.Прокопенко та ін. Проблеми управління впровадженням новітніх технологій висвітлено у роботах В.П.Гончарової, Л.І.Даниленко, В.Г.Довгополого, О.А.Косинської, Т.С.Рабченюк. Визначенню нових форм проведення експерименту в умовах упровадження інноваційних технологій присвячені розробки Ю.З.Гільбух та М.І.Дробноход, Н.Б.Крилової, Л.М.Кларіної та ін.

Формулювання цілей статті... Таким чином, можна стверджувати, що зараз існує протиріччя між потребами загальноосвітньої школи, що прагне якісних змін в освітньому просторі, та недостатньою участю науковців у цьому процесі (часто лише на стадії розробки інноваційних технологій). Вважаємо, що дане протиріччя може бути вирішено шляхом створення системи діяльності педагогічного університету з упровадження

нових педагогічних технологій у практику роботи загальноосвітньої школи. Тож метою даної статті є розробка компонентів системи діяльності педагогічного університету з упровадження нових педагогічних технологій у практику роботи загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження... Перш ніж розпочати розробку компонентів системи, зазначимо, що розроблена нами система діяльності педагогічного університету по впровадженню нових технологій у навчально-виховний процес шкіл є системою-конструкцією. Педагогічне конструювання, перш за все, являє собою цілеспрямований, свідомий, педагогічно компетентний розрахунок і створення структури педагогічної роботи; це відправна точка, база будь-якого функціонуючого педагогічного процесу. Таким чином, наша система-конструкція має певні взаємозв'язані елементи (компоненти) та є основою ефективного перебігу педагогічного процесу в загальноосвітніх школах України. У нашому випадку компонентами виступають мета, зміст інноваційної освіти, організаційні форми й методи та етапи впровадження, які у своїй єдності становлять структуру педагогічної системи діяльності педагогічного університету з упровадження нових педагогічних технологій у навчально-виховний процес школи.

Основоположною категорією, головною складовою частиною навчального процесу, яка об'єднує всі інші його частини й дозволяє створити цілісну педагогічну систему, є *мета*. Саме від вибору мети найбільше залежить вибір змісту й технологій навчання й виховання. У філософії мета розглядається як "ідеальне, уявне попередження результату діяльності і шляхів його досягнення за допомогою певних засобів"[4, с. 381]. Динамічність мети в упровадженні нових технологій вбачається особливо чітко, так як процес охоплює різні навчальні заклади, і за умови правильно сформульованої мети будь-яка інновація повинна успішно впроваджуватися у навчально-виховний процес школи незалежно від її внутрішніх особливостей. Стосовно нашого дослідження мету можна розуміти як бажаний образ майбутнього ефективного результату впровадження нових технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. Усвідомлена мета стимулює процес діяльності. А усвідомлення благородної мети мобілізує творчі сили педагога-професіонала. Розробляти педагогічні цілі необхідно у відповідності з принципами цілепокладання професійної педагогічної діяльності, до яких належать: принцип соціальної обумовленості цілей професійно-педагогічної освіти, принцип діагностичної цілеспрямованості, принцип прогностичності мети [7]. Аналізуючи зміни, що відбуваються в галузі інноватики, і враховуючи тенденції розвитку сучасної школи, можна припустити, що:

- 1) посилюється інтерес педагогів до впровадження нових технологій у навчально-виховний процес школи і усвідомлюється необхідність змін у реалізації процесів навчання, виховання та розвитку дітей;
- 2) у зв'язку з підвищенням акцентуванням на проблемах інноватики, на жаль, часто має місце механічне впровадження, що продиктоване "модними" тенденціями в освіті. Таке впровадження не має діагностичної основи навчального закладу та не охоплює всі компоненти інноваційної діяльності (розробка, розповсюдження, освоєння, впровадження, використання);
- 3) в основу створення системи діяльності педагогічного університету із впровадження нових технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи буде покладено ідею двонаправленої взаємодії двох педагогічних систем: "університет" і "школа" з метою підвищення ефективності й якості загальноосвітньої освіти.

Таке трактування принципів цілепокладання стосовно діяльності педагогічного університету із впровадження нових технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи стане базисом при технологічному формуванні відповідних цілей упровадження.

Таким чином, якщо розглядати мету як ідеальне уявне передбачення результату педагогічного процесу, а ідеальним результатом вважати високоєфективну діяльність педуніверситету щодо впровадження нових технологій, тоді метою створюваної нами системи буде формування високоякісного інноваційного середовища в загальноосвітніх школах регіону.

Зважаючи на це, розробимо відповідний *зміст* діяльності по впровадженню, який є другим важливим системотвірним компонентом. *Зміст* діяльності з упровадження інноваційної освіти повинен відповідати соціальному замовленню суспільства (завданням всебічного розвитку людини), забезпечувати високу наукову, практичну значущість навчального матеріалу. Крім того, він має враховувати реальні можливості процесу навчання (закономірності, принципи, методи, організаційні форми, рівень загального розвитку школярів, стан навчально-методичної та матеріальної бази школи), забезпечувати соціально детерміновану єдність у конструюванні та реалізації змісту освіти з позиції навчальних предметів, що вивчаються в школі.

З урахуванням вищевикладених особливостей, зробимо спробу отримати перелік наукових вимог до змісту діяльності інноваційного впровадження. Він містить такі положення:

- 1) зміст діяльності педагогічного університету у галузі нових технологій повинен визначатися виявленою раніше метою впровадження;

2) зміст діяльності повинен відповідати вимогам науковості, тобто містити тільки істинні, устояні в науці факти, відображати сучасний стан педагогічної науки й урахувати новітні наукові досягнення в галузі інноватики;

3) інноваційний матеріал для впровадження потрібно відбирати з урахуванням отриманої оцінки педагогічної доцільності нової технології;

4) зміст діяльності з упровадження повинен будуватися на основі взаємозв'язку з іншими навчальними предметами, такими, як загальна й вікова психологія, педагогіка, історія педагогіки, методика викладання окремих предметів, методика виховної роботи, соціальна педагогіка та інші;

5) теоретична й практична частини впровадження нових технологій у навчально-виховний процес школи повинні перебувати в тісному взаємозв'язку між собою, що передбачає включення в зміст діяльності системи знань у руслі загальних проблем інноватики, умінь використання новітніх технологій у вихованні та навчанні школярів, передового педагогічного досвіду, застосування засвоєних теоретичних знань на практиці.

Розглянемо наступний компонент системи діяльності педагогічного університету з упровадження інноваційних технологій у практику роботи школи – *етапи впроваджувальної діяльності*. Багато вчених розглядали питання виділення етапів впровадження. З цього боку будуть цікавими доробки І.П.Жерносек і В.З.Колібабчук, Л.Я.Набоки, Г.Євдошенка. Проведений аналіз існуючих етапів впровадження дає нам змогу запропонувати свої етапи впровадження новітніх педагогічних технологій у практику роботи загальноосвітньої школи:

- 1) попередня підготовка та планування;
- 2) забезпечення теоретичної та психологічної готовності вчителів до впровадження;
- 3) створення педагогічного досвіду з даної інноваційної технології;
- 4) “занурення” в нову систему роботи;
- 5) впровадження технології в практику шкіл;
- 6) вивчення і аналіз результатів.

На практиці ці етапи реалізуються таким чином (див. рис. 1). Педагогічний університет отримує замовлення на співпрацю від адміністрації школи. Співробітники педуніверситету вивчають стан організації навчально-виховного процесу школи та розробляють Концепцію розвитку навчального закладу (на наступні 5 років). Потім Концепція обговорюється на педагогічній раді. З метою усунення можливого опору з боку деяких учителів проводяться наступні заходи: надання повної інформації про мету, очікувані результати інновацій і функціональні обов'язки учасників процесу впровадження; формування позитивної мотивації до інноваційної діяльності; диференційна робота з різними групами вчителів (молоді вчителі, їх досвідчені колеги, вчителі, що підтримують інноваційну діяльність, та ті, що опираються впровадженню). Крім того, проводиться постійне й обов'язкове для всіх науково-методичне навчання, де вчителі знайомляться з різними освітніми інноваційними технологіями. Через деякий час педагогічний колектив буде готовий до інноваційної діяльності та зробить свідомий вибір технології для впровадження. Ми вважаємо за доцільне проходження такого етапу впровадження як “занурення” в нову технологію. Завдяки цьому етапу учасники інноваційної діяльності отримують можливість побачити технологію зсередини, відчути всі її сильні та слабкі місця. Далі починається детальне вивчення обраної технології. На цьому етапі застосовуються такі форми роботи, як: лекції, науково-практичні семінари, конференції, круглі столи, зустрічі з авторами технологій, курси підвищення кваліфікації. Паралельно з теоретичним засвоєнням формуються практичні уміння та навички. Педагоги вивчають досвід кращих вчителів, що працюють за даною технологією, беруть участь у тренінгах, ділових іграх тощо. Поступово школа стає експериментальним майданчиком впровадження тієї чи іншої технології.

Наступним компонентом системи діяльності педагогічного університету з упровадження інноваційних технологій у практику роботи школи є *організаційні форми й методи*. Враховуючи специфіку педагогічної діяльності з упровадження інноваційних технологій у практику роботи школи, потрібно виділити основні вимоги до організаційних форм впровадження:

- 1) система впровадження потребує упорядженості всього освітнього процесу – створення програми оволодіння новою технологією, порядку її виконання, визначення послідовності та взаємозв'язку вивчення теоретичних постулатів і оволодіння відповідними вміннями та навичками;
- 2) потрібно враховувати, що навчання педагогів тієї чи іншої технології будується не на вивченні окремих предметів, а на поглибленні існуючих знань та акцентуванні на сучасних вимогах до освітніх процесів;
- 3) будувати організаційні форми впроваджувальної діяльності необхідно залежно від об'єкту навчання, а це можуть бути як студенти педагогічного університету, так і педагогічні колективи загальноосвітніх шкіл;
- 4) у складі кожної організаційної форми визначати комплекс відмінних по засобу організації занять та оптимально конструювати кожне окреме заняття;

5) враховуючи інноваційний напрямок роботи по впровадженню технологій, використовувати найбільш доцільні новітні форми та засоби організації навчання.

Рис. 1. Етапи упровадження інноваційних технологій в практику роботи ЗОШ

Ми припускаємо, що виконання зазначених вимог до організаційних форм навчання дозволить максимально ефективно побудувати процес впровадження нових технологій у практику роботи загальноосвітньої школи.

Висновки... Завершуючи обґрунтування й розробку компонентів системи діяльності педагогічного університету з упровадження нових технологій у практику роботи загальноосвітньої школи, можна зробити такі висновки:

1. Вихідні передумови, що визначають побудову системи діяльності педагогічного університету з упровадження нових технологій, визначаються в існуючому протиріччі між потребами загальноосвітньої школи, що прагне якісних змін в освітньому просторі, та недостатньою участю науковців у цьому процесі.

2. Мета, зміст, організаційні форми та етапи діяльності як компоненти у своїй єдності становлять структуру педагогічної системи діяльності педуніверситету з упровадження інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховний процес школи.

У подальшому дослідженні питання створення системи діяльності педагогічного університету з упровадження нових педагогічних технологій у практику роботи загальноосвітньої школи ми пропонуємо створити спеціальний структурний підрозділ університету, що займався б педагогічною впроваджувальною діяльністю; а крім того, розглянути можливості практичного функціонування створеної системи.

Література

1. Горашук О.С. Впровадження інноваційних технологій як один із напрямків підвищення кваліфікації вчителів // Післядипломна освіта в регіоні: стратегія та перспективи. Збірник тез за матеріалами науково-практичної конференції (Луганськ, 28 лютого 2002 р.) / Ред. кол.: Є.М.Хриков та ін. – Луганськ, 2002. – С.36-41.
2. Євдошенко Г. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи // Директор школи. – 1999. – № 45. – С. 8-9.
3. Жерносек І.П., Колібабчук В.З. Трансформація педагогічної науки і передового досвіду в шкільну практику // Педагогіка і психологія – 1995. – № 3. – С. 162-168.
4. Краткий словарь по философии / Под общ. ред. И.В.Блауберга, И.К.Пантина. – 4-е изд. – М.: Политиздат, 1982. – 431 с.
5. Набока Л.Я. Підготовка методистів до впровадження оновленого змісту освіти в системі підвищення кваліфікації: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / АПН України. – К., 1997. – 24 с.
6. Сластенин В.А. и др. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений/ В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, Е.Н.Шиянов; Под ред. В.А.Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.
7. Харченко С.Я. Социально-педагогические основы подготовки учителя к работе с детскими общественными объединениями: Дис. ... д-ра пед. наук.-М., 1993. – 334 с.

Анотація

У статті розглядається проблема діяльності педагогічного університету з упровадження нових технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи.

Аннотация

В статье рассматривается проблема деятельности педагогического университета по внедрению новых технологий в учебно-воспитательный процесс общеобразовательной школы.

Подано до редакції 26.02.2009.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Гузій Н.В.

© 2009

Павлова О.В., Ширяєва Т.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІДСУТНОСТІ БАТЬКІВСЬКОЇ ОПІКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Надання психолого-педагогічної допомоги дітям, позбавленим батьківської опіки, постає актуальною проблемою нашого сьогодення. Це пояснюється зростанням у нашій країні кількості дітей, які фактично або зовсім не мають сім'ї. Вирішення цієї проблеми пов'язують з організацією діяльності державних та недержавних дитячих установ. У нашій країні діють такі соціальні організації допомоги дітям, як притулки, будинки малюка, дитячі будинки, інтернати, реабілітаційні центри, дитячі будинки сімейного типу. Діяльність цих установ та їх працівників передусім спрямована на допомогу покинутим дітям в їх психічному та моральному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблеми дітей-сиріт в своїх працях розкривали такі дослідники як І.В.Дубровіна [2], А.Г.Рузька [2], Л.Я.Оліференко [10], А.В.Бикова [10], Н.Ю.Кондратьєв [3], В.С.Мухіна [4], А.Ш.Шахматова [9]. Ці автори проаналізували рівень психічного розвитку дітей, які виховуються без батьків, а також визначили зміст психолого-педагогічної корекції в закладах соціально-педагогічної допомоги. Аналіз наукової літератури вказує на значення особливостей розкриття психічного розвитку дітей-сиріт у соціальних закладах.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є розгляд особливостей психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку в умовах відсутності батьківської опіки.

Виклад основного матеріалу дослідження... Нами було організовано і проведено експериментально-дослідну роботу з виявлення рівня психічного розвитку дітей дошкільного віку дитячого будинку під впливом цілеспрямованої діяльності працівників цього закладу. Ця робота здійснювалась на базі Макіївського дитячого будинку "Пташеня" в різновікових та змішаних групах. Діяльність цього закладу спрямована на створення